

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Богуцький Вадим Миколайович,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИВЧЕННІ МОВИ ПРАВА

Лише останнім часом мова права була визнана найбагатшим джерелом для культурологічних і лінгвістичних досліджень в найрізноманітніших напрямках. Збільшений інтерес до мови закону пов'язаний з багатьма лінгвістичними й екстралінгвістичними чинниками, найважливішими з яких став бурхливий розвиток прикладної лінгвістики, включаючи досягнення в галузі LSP (language for special purposes), і збільшену правосвідомість громадян у багатьох країнах розвиненої демократії.

З іншого боку, інтеграційні процеси на європейському континенті дали важливий імпульс порівняльному і зіставному вивченню національних правових систем, яке було б неможливе без досконального вивчення мови цих систем. Для професії і, отже, для мови цієї професії мають велике значення політичний устрій, рівень розвитку демократії, система освіти, роль професії в суспільстві, ставлення до неї самого суспільства, правова культура і багато інших соціально-економічних чинників.

Стилістичні відмінності всередині мови права знаходять відображення в лексико-граматичних і синтаксичних особливостях, за допомогою яких досягаються цілі висловлювання в різних юридичних контекстах.

Д. Локер, автор роботи, присвяченої вивченню мови у вигаданому судовому процесі, який в реальності є виключно формалізованою, обмеженою жорсткими процесуальними нормами ситуацією, приходять до цікавих висновків про те, що навіть незначні спроби учасників слухання змінити сталі в цьому контексті вирази і формулювання можуть призвести до

серйозних юридичних колізій і парадоксів. Іншими словами, у мові права повинні зберігатися або вкрай обережно змінюватися ті лексичні, граматичні й синтаксичні особливості, які піддаються останнім часом найжорстокішій критиці, оскільки такий "консерватизм" стоїть, в першу чергу, на варті справедливості й правосуддя.

В. О'Барр у співавторстві з М. Конлі виділили чотири стилістичні різновиди мови судового процесу:

офіційна усна мова права – різновид усної форми мови, яка найтісніше пов'язана з офіційною письмовою формою мови права, застосовується при настанові присяжних, при винесенні-оголошенні вироку, в промовах адвокатів, що виголошуються "для протоколу", коли вони звертаються до судді, виступають з клопотаннями. Для такого вживання мови характерні розлогі речення із складною синтаксичною структурою і з великою кількістю термінів;

нормативна мова – усна мова судових засідань, якою говорять адвокати й більшість свідків. Мова, якої навчають у школі, основною її рисою є повніші речення і дещо формальніша лексика, аніж в повсякденній розмовній мові;

розмовна мова – повсякденна мова, яку найчастіше демонструють свідки й деякі адвокати, що воліють мати вигляд "своїх" і таким чином викликати прихильність до себе свідків протилежної сторони. Характерною рисою є відсутність офіційної лексики, складних синтаксичних конструкцій;

нестандартна мова – різновид усної мови, якою говорять представники тих прошарків суспільства, для яких нормативна мова видається певною трудностю в соціальному, етнічному, освітньому, культурному плані.

Найпопулярнішою сферою застосування мови права є законодавча діяльність на різних рівнях, тому що її суспільне значення говорить саме за себе. Мова законодавчих актів і юридичних документів є предметом численних досліджень і самих законодавців, і юристів, і багатьох лінгвістів. Доказом відповідального ставлення до мови закону може слугувати

прийнятий у Великій Британії ще в 1889 році The Interpretation Act, в якому знайшли відображення зміни, що відбувалися у британському товаристві і в англійській мові, встановлювалися певні лексичні й граматичні, синтаксичні правила, які необхідно було враховувати при складанні й тлумаченні законів.

Хоч робота над спрощенням мови законодавства ведеться і в Англії, і в США, справа ця складна й тривала. Так, з 1979 року у Вашингтоні Центром розробки законодавства видається щомісячний бюлетень "Simply Stated", в якому роз'яснюються закони, що ухвалюються. У Великій Британії у 80-ті роки рух за права споживачів організував кампанію за "зрозумілу англійську мову" – Plain English Campaign, яка досі продовжує відігравати важливу роль в судовій реформі, що проводиться на Британських островах.

Викладачі англійської мови для студентів-юристів опиняються перед дилемою – з одного боку, навчити розуміти legalese сучасних юридичних текстів, з іншого – навчити виражати свої думки за допомогою Plain English. Неможливо впоратися з цим завданням, не маючи чіткого уявлення про мову як систему й усі її функціональні різновиди. Необхідно бути в курсі останніх досягнень у теорії для їх успішного практичного застосування. Викладання мови спеціальності вимагає знань у багатьох галузях лінгвістики – інтралінгвістичного підходу.

Список використаних джерел

1. Locker D. J. Analysis of a mock trial / D. J. Locker // Papers in Linguistics. – 1989. – No 3. – Vol. 1. – P. 103-118.

2. O'Barr W. M. Language in the courtroom: vehicle or obstacle? / W. M. O'Barr, M. Conley // Barrister. – 1986. – No 3. – P. 8-11.